

YAZICI, Mehmet Emin

bulunan Sirkeci İbtidâî Mektebi'ndeki tahsilinden sonra kendisinden üç yaş büyük olan ağabeyi Ömer Vasfî ile beraber aynı semtteki Fevziye Rüşdiyesi'ne devam ederken mektebin hüsn-i hat muallimi Çukurcumalı Kadri Efendi'den sülûs-nesih yazılarını öğrenmeye başladı. Lise tahsilini Vefa İdâdisi'nde tamamladı.

Kabiliyeti sayesinde hat sanatında hat üstatlarının yanına gitmeden sülûs-nesih ve celif sülûs yazılarını ilerletti. Ağabeyi ta'lik hattı meşketmek üzere salı günleri Sâmî Efendi'ye giderken kardeşini de beraberinde götürürdü. Gençliğinde ney üfleyen ve Aziz Dede'nin dostlarından olan Sâmî Efendi'nin, genç neyzen Emin Efendi'ye yanında getirdiği neyini üfleterek zevkle dinlediğini ve, "Bu oğlunda kudemâ tarzı var, işittikçe safalanıyorum" dediğini aynı meclislerde bulunan M. Necmeddin Okyay nakletmektedir. Bu ziyaretlerde Mehmet Emin yazılarını Sâmî Efendi'ye gösterdiğinde o da bazı harf tariflerinde bulunurdu. Bu tarzdaki faaliyetleri onun hat sanatındaki feyiz sebebi olmuştur.

Cami derslerinin yanı sıra Hukuk Mektebi'ne iki yıl devam edebilen Emin Efendi 1902'de Posta ve Telgraf İdaresi Mektûbî Kalemi'ne girdi. 1914'te Bursalı Râşid Efendi'nin emekliye ayrılması üzerine Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Harita Dairesi hattatlığına tayin edildi. Buradaki askerî haritalarda zemini doldurmak için kullanılan uzun keşîdeli yazıları hazırlıyordu. O zamana kadar hat sanatına amatör zevkiyle bağlı kalan Mehmet Emin böylece hattatlığı kendisine meslek edindi. Sâmî Efendi yolunda celif sülûs yazan ağabeyinin eserlerini ince tashihten geçirerek bu yazıdaki maharetini de arttırdı. Meşketmediği halde bakmak suretiyle ta'lik hattını da ilerletti. Harita dairesesindeki memuriyetinden kısm-ı sâlis mümeyyizliğine terfi ettikten sonra Nisan 1923'te Anadolu'ya geçerek Ankara'da bulundu; 1927'de kısm-ı evvel mümeyyizi oldu. Ancak bu yıllarda sürekli biçimde Ankara'da vazifelenendirilmediği anlaşılmaktadır. 1 Ağustos 1931'de emekliye ayrılan Mehmet Emin Efendi bundan sonraki hayatını Tophane'deki evinde hat ve mûsiki meşguliyetiyle geçirdi.

Emin Efendi sanattaki mevkii itibarıyla XIX. yüzyılın emsalsiz hattat, neyzen ve mûsikîşinası Kazasker Mustafa İzzet Efendi ile eşdeğerdedir. Ancak yaşadığı yıllarda bu sanatlara karşı ilginin azalması Emin Efendi'nin bu meslektaşına kadar velûd ol-

Mehmet
Emin
Yazıcı'nın
celif sülûs
levhası
(Ekrem
Hakkı
Ayverdi
hat koleksiyonu)

masına ve eser vermesine imkân bırakmamıştır. Emin Efendi'nin hat sanatındaki en büyük mahareti yazı taklidindedir (bk. HAT). Bu hususiyetinden ağabeyinin bile haberi olmamıştır. Zira Emin Efendi, ağabeyinin 26 Kasım 1928'deki vefatından sonra Necmeddin Okyay'ın teşvikiyle hattın bu zor sahasında kudretini göstermiştir. Taklit, başka sanatlarda hoş karşılanmamasına mukabil hüsn-i hatta pek makbul sayılmış; birbirine zıt şivedeki hattatların yazısına bakarak onun aynı fotoğraf kudretiyle kâğıda aktarabilmek her hattatın başaramayacağı bir iş olarak takdir edilmiştir. Şeyh Hamdullah, Hâfız Osman, Mustafa Râkım, Mahmud Celâledin, Mehmed Şevki ve Hasan Rızâ efendiler Emin Efendi'nin taklit ettiği üstatlar arasındadır. Kendisinin müzelerde ve hususi koleksiyonlarda sülûs-nesih kıtalarına ve celif sülûsle levhalarına rastlanmaktadır. Taşa mahkûk yegâne celif sülûs kitabesi Sultanhamam'daki 1. Vakıf Hanı önünde bulunan küçük çeşmenin üstündedir. Faik Sabri Bey'in (Duran) hazırladığı, Viyana'da basılan *Orta Atlas*'ın keşîdeli sülûs yazıları da Emin Efendi tarafından yazılmıştır.

Evlenmeden vefat eden ağabeyi Ömer Efendi'nin vasiyeti üzerine ancak 1930'larda evlenen Emin Efendi'nin çocuğu olmadı. 1943 yılı Ağustosunda sağ tarafına gelen felç yüzünden artık her iki sanatını da icra etmekten mahrum kaldı. 3 Şubat 1945'te vefatının ertesi günü Eyüp'te Gümüşsuyu Kabristanı'nda ağabeyinin yanına defnedildi. Kendisini çok takdir eden Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanda hüner sahibi bir tip olarak yeterince tahlil ettiği (s. 227-270) Neyzen Emin Yazıcı sanattaki mevkii kadar ahlâkî meziyetleriyle de örnek şahsiyetlerdendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*, İstanbul 1949, s. 227-270; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 80-84,

262-267; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 255-257; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatının Şâheserleri*, İstanbul 1982, rs. 51; a.mlf., *Eternal Letters from the Abdul Rahman Owais Collection of Islamic Calligraphy* (trc. Irvin Cemil Schick), Sharjah 2009, s. 280-283; a.mlf., *Ömrümün Bereketi: 1*, İstanbul 2011, s. 44-63; a.mlf., "Kardeş İki Hattatımız: Ömer Vasfî Efendi-Neyzen Emin Efendi", *50 San'at Sever Serisi*, sy. 22, İstanbul 1966, s. 1-9; *İslâm Kültür Mirasında Hat San'atı* (haz. M. Uğur Derman), İstanbul 1992, s. 228; Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 97; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2010, s. 258-261.

M. UĞUR DERMAN

□ MÛSİKİ. Türk mûsikisinin son döneminde yetişen en önemli neyzenlerden olup mûsiki hocalığı ve besteleriyle de tanınmıştır. Küçük yaşta başladığı hat meşkleri sırasında tanıdığı Nusretiye Camii kayyımlarından Hâfız Hâşim Efendi'den meşkettiği Nâyî Osman Dede'nin rast Mevlevî âyiniyle mûsiki çalışmalarına başladı. Bu çalışmalarını Kulekapı (Galata) Mevlevîhânesi kudümzenbaşısı Râif Dede'den âyinler geçerek devam ettirdi. Bu arada on üç yaşlarında aynı mevlevîhânenin neyzenbaşısı Aziz Dede'den ney meşketti. Bu meşkler yıllarca Galata Mevlevîhânesi ile Aziz Dede'nin Üsküdar'daki evinde devam etti; ardından Galata Mevlevîhânesi neyzenleri arasına katıldı. O sırada Şevket Gavsî Bey'den Batı müziği notası ve nazariyatı, Rauf Yektâ Bey'den Hamparsum ve Batı notası ile nazariyat dersleri aldı.

Râif Dede'nin vefatından sonra Altıncı Belediye Dairesi muhasebecisi hânende, Hâfız İshakefendizâde Sâdık Bey ve Bolâhenk Nûri Bey'den pek çok fasıl geçti; Nûri Bey'in karcıgar ve bûselik âyinlerini bizzat kendisinden notaya aldı. Tophane'de Karabaş Dergâhı şeyhi ve Kâdirihâne zâkirbaşısı Hopçuzâde Ahmed Efendi'den Nâyî Osman Dede'nin mi'râciyyesinin dü-

gâh, segâh, sabâ ve müstear hânelerini, ayrıca birçok dinî eseri; onun vefatının ardından kardeşi ve Nusretiye Camii başmüezzini Şeyh Rızâ Efendi'den mi'râciyyenin hüseyinî hânesini; Zekâizâde Hâfız Ahmet Efendi (İrsoy) ve Galata Mevlevîhânesi son şeyhi Ahmed Celâleddin Dede'den âyinler meşketi. Bu arada hocası Aziz Dede'nin vefatı üzerine Bahâriye Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede ile ney çalışmalarını devam ettirdi ve ondan peşrev ve semâiler geçti. Mehmet Emin'in tasavvuf ve müsikî alanında faydalandığı kişiler arasında farklı bir yeri bulunan ünlü mutasavvıf ve müsikîşinas Ahmet Avni Konuk'tan da burada özellikle söz etmek gerekir. Mehmet Emin Efendi, Galata Mevlevîhânesi neyzenbaşısı Hakkı Dede'den ney meşkine devam ederken onun 1918'de vefatıyla mevlevîhânenin neyzenbaşılığına getirildi. Bu sırada çile çıkarmadığı halde kendisine "dede" unvanı verildi. Bu görevi yanında Üsküdar Mevlevîhânesi neyzenbaşılığını tekkeler kapatılınca kadar (1925) sürdürdü. Mûsâ Süreyyâ Bey'in müdürlüğü sırasında Dârüelhan'da başladığı ney hocalığı bu kurumda Türk müsikîsi şubesinin 1926 yılında lağvedilmesiyle sona erdi.

Emin Dede'nin öğrendiği eserleri aynen muhafaza etme konusunda gösterdiği titizlik onun en önemli özelliklerindedir. Geçtiği hemen her eseri en küçük ayrıntısına kadar hiçbir değişiklik yapmaksızın notaya aldığından Hamparsum notasını kullandığı bu çalışmalarının sonucunda özel bir koleksiyon meydana getirdi. Sadettin Nüzhet Ergun, Mehmet Emin'in mevcut Mevlevî âyinleri, mi'râciyye ve bir kısım din dışı eserleri notaya alarak mukemmel bir mecmua vücuda getirdiğini ifade eder (*Türk Musikisi Antolojisi*, II, 670). Emin Dede'nin Galata Mevlevîhâne-

si (Divan Edebiyatı Müzesi) Kütüphanesi'nde uzun süre muhafaza edilen Hamparsum notasıyla yazdığı "Mevlevî Âyinleri Mecmuası" bugün Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledildi (Galata Mevlevîhânesi, nr. 122).

Aziz Dede tavrı olarak bilinen tavrın takipçisi olup zamanla neyde tamamen kendine has bir üslup geliştiren Emin Dede son derece başarılı tiz nağmeleriyle tanınmıştır. Columbia Şirketi tarafından Sadettin Kaynak'ın sesinden plağa alınan Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hüzzam durağının kaydı esnasında Kaynak'ın ısrarıyla hayatında ilk ve son defa plağa ney üflemiştir. Emin Dede aynı zamanda meşkleriyle geleceğin pek çok müsikî üstadının yetişmesinde katkısı bulunan bir müsikî hocasıdır. Talebeleri arasında Halil Dikmen, Halil Can, Hayri Tümer, Süleyman Erguner, Emin Kılıçkale, Hakkı Süha Gezgîn, Bahriyelî İbrâhim Bey, Sucu Hasan Dede, Semâzen Ahmet Bican Kasaboğlu, Sadettin Heper, Mesut Cemil Tel, Sadettin Kaynak, Kemal Batanay, Muhittin Erev, Hâkim Hicâbî Fıratlı, Mesut Pakler en önemlileridir. Özellikle Halil Can onun tasavvufî birikimini aktardığı, son zamanlarında müsikîye dair bütün eser ve belgelerini teslim ettiği talebesidir.

Emin Dede'nin hepsi devr-i kebîr usulünde dokuz adet peşrevi, Mevlevî âyinlerinde son yürük semâi olarak kullanılmak üzere bestelenmiş on sekiz terennümü, üç saz semâisi, Ahmet Avni Konuk'a nazîre 119 makamlı taksimi ve yedi şarkısı tesbit edilmiştir. Ahmet Avni Konuk'un üç Mevlevî âyininin peşrevleri de ona ait olup bunlardan dilkeşide peşrevi son eseridir. Birinci selâmın ortalarına kadar besteleyip sonradan vazgeçtiği müstear bir âyini olduğu söylenir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur* adlı romanında bir karakter halinde tahlil ettiği Emin Dede için "ebediyet yıldızı" tanımlamasını yapar. Onun için, "bir medeniyetin en yüksek cihaz olarak kendisini seçtiği insanlardan biri" ifadesini kullanmış ve onu "bütün mazi hazinelerinin son bekçisi, kafası altı asrın uğultulu kovani olan ve nefesinde bir medeniyet taşıyan insan" diye nitelendirmiştir. Bülent Çeviksever tarafından *Neyzen Emin (Dede) Efendi Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Musikimizdeki Etkileri* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (1995, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 669-670, 687; İbnüle-

min, *Son Hattatlar*, s. 80-85; a.m.f., *Hoş Sadâ*, s. 176-177; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 253-254; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 176-179; Beşir Ayvazoğlu, *Neyin Sırrı Hâlâ Hasret*, İstanbul 2002, s. 47-63; Hakkı Süha Gezgîn, *Edebî Portreler* (haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul 2005, s. 354-357; Savaş Ş. Barkçin, *Ahmed Avni Konuk: Görünmeyen Umman*, İstanbul 2009, s. 83-93; Halil Can, "Ebedileşen Dehalarımız Emin Dede", *TMD*, sy. 4 (1948), s. 2-3, 21; sy. 5 (1948), s. 4-5, 20; Bülend Çeviksever, "Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Musikimizdeki Etkileriyle Neyzen Emin Dede", *MM*, sy. 472 (2001), s. 58-64; Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi*, Ankara 2006, II, 493-494.

NURİ ÖZCAN

YAZICI, Tahsin

(1922-2002)

Fars dili ve edebiyatı uzmanı.

Bingöl'ün Kiğı ilçesinin Hoğas köyünde doğdu. Osmanlılar döneminde ilçeye mutasarrıf olarak tayin edilen ve Temrar, Hupus, Hoğas köylerine yerleşen Yazıcızadeler ailesinden Mehmed Yazıcı'nın oğludur. İlkokulu Kiğı'da, ortaokulu Erzincan'da tamamladıktan sonra İstanbul'a giderek Kabataş Erkek Lisesi'ne kaydoldu. 1940'ta İstanbul Yüksek Muallim Mektebi'ne girdi. O dönemde mektebin eğitimi İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde yapıldığı için aynı zamanda Türk Dili ve Edebiyatı ile Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümü derslerini aldı. 1945'te mezun olunca Diyarbakır Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edildi. Bir yıl sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümü'nün ilmi yardımcılığına getirildi. 1948'de aynı bölümde asistan oldu. *Şeyh İbrâhim-i Gülşeni: Hayatı, Eserleri ve Tarikatı* adlı teziyle doktor unvanını aldı (1951). 1952'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde asistanlık görevine devam etti. Mutasavvıf Hâce Abdullah-ı Ensârî Herevî hakkında hazırladı-

Mehmet Emin Yazıcı'yı ney üflerken gösteren bir fotoğraf (M. Uğur Derman fotoğraf arşivi)

Tahsin Yazıcı